

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

www.eufunds.bg

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Проект „Повишаване на гражданското участие за развитието на законодателството и за реализацията на активни политики в сектора на креативните индустрии”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“ 2014 – 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Аспекти на креативните индустрии в България

Настоящият албум, представящ различните аспекти на креативните индустрии в България, е изготвен по проект №BG05SFOP001-2.025-0091 „Повишаване на гражданското участие за развитието на законодателството и за реализацията на активни политики в сектора на креативните индустрии“, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление“ 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на настоящия албум е на Сдружение за младежка култура и съвременни изкуства „Радар“. При никакви обстоятелства не може да се счита, че съдържанието отразява възгледите или официалното становище на Европейската комисия, на Управляващия орган на ОПДУ или на друг държавен орган или такъв на Европейския съюз.

Европейската комисия и Управляващия орган на ОПДУ не може да бъдат държани отговорни за информацията, включена в настоящия албум или да поемат отговорност за използването ѝ от трети страни.

Аспекти на креативните индустрии в България

2023

Аспекти на креативните индустрии в България

Българска

Първо издание

© Евгений Иванов, автор

© Румяна Драганова, автор

© Сдружение за младежка култура и съвременни изкуства „Радар“, София, 2023

Публикуваните в албума картини са на художника г-р Иван Стефанов

За контакти: e2006e@abv.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	3
КРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	5
Аудио-визуален сектор	8
Музикален сектор	8
Книги и книгоиздаване	9
Архитектура	9
Сценични изкуства	9
Обобщение	10
КРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ В БЪЛГАРИЯ	11
Нормативна рамка	11
Закон за закрила и развитие на културата	13
Закон за културното наследство	14
Закон за авторското право и сродните му права	16
Политики за подкрепа на креативните индустрии	18
Иновационна стратегия за интелигентна специализация	18
Проект на Стратегия за развитие на българската култура (2019 – 2029 г.)	20
Национална стратегия за малките и средните предприятия (2021 – 2027 г.)	21
Концепция за цифрова трансформация на българската индустрия (Индустрия 4.0)	22
Данни за културата в България през 2022 г.	23
Културни институции	23
Аудио-визуална дейност	24
Читалищна дейност	25
Обхват на креативните индустрии в България	26
ИЗВОДИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕКТОРА НА КРЕАТИВНИТЕ ИНДУСТРИИ В БЪЛГАРИЯ	41
Източници на информация	43
Браншови организации на креативните индустрии в България	45

Въведение

Настоящото издание, представящо различните аспекти на креативните индустрии в България, е разработено в рамките на проект №BG05SFOP001-2.025-0091 „Повишаване на гражданското участие за развитието на законодателството и за реализацията на активни политики в сектора на креативните индустрии”, осъществяван с финансовата подкрепа на оперативна програма „Добро управление” 2014 – 2020 г, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Бенефициент по проекта е Сдружение за младежка култура и съвременни изкуства „Рагар”, а партньор – Фондация „Арбитра”.

Общата цел на проекта е повишаване на гражданското участие в процесите на реализация на политиките за развитие на креативните индустрии в България – сектор, който разполага с огромен потенциал за принос към повишаването на иновативния характер и конкурентоспособността на българската икономика. Креативните индустрии, наричани още културни или творчески индустрии, са базирани на творческия талант на техните автори и намират широко пазарно приложение.

Специфичните цели на проекта са:

- ▶ Подобряване на взаимодействието на гържавната администрация с бизнеса, работодателите в сферата на креативните индустрии и гражданите, които се ползват от услугите и продуктите на този важен икономически сектор.
- ▶ Подобряване на прозрачността и ефективността при подготовката и реализацията на конкретни мерки за развитие и подпомагане на креативните индустрии от страна на администрацията и подобряване на сътрудничеството ѝ с бизнеса и гражданския сектор при отчитането на ефектите от тези политики.

Целевите групи на проекта са:

- ▶ Структури на гържавната администрация и Столична община, работодатели в сферата на креативните индустрии
- ▶ Бизнес
- ▶ Общественост

Проектът има за задача да подобри гражданското участие в развитието на сектора на креативните индустрии чрез даването на препоръки за оптимизиране на законодателството и подобряване на политиките, осъществявани от гържавата и от Столична община в тяхна подкрепа.

Креативните индустрии в Европейския съюз

Културните и творческите индустрии, обединени под общото наименование „креативни индустрии“ включват всички сектори в Европейския съюз, чиято дейност се основава на културни ценности или групи индивидуални или колективни творчески форми на изразяване.

Има няколко метода за разграничаване и групиране на различните сектори на креативните индустрии в ЕС. Те представляват много разнообразен комплекс от дейности, т.к. обхващат традиционното изкуство и групи културни области, както и тези творчески области, които са бизнес и производствени по своята същност. Към момента този вид индустрии се разделя на 3 основни групи:

- ▶ Сфера на изкуствата, която се състои от неиндустриални културни продукти, напр. визуални изкуства, сценични изкуства, културно наследство
- ▶ Културни индустрии, които включват индустрии, чиито резултати са изключително в културната сфера, напр. филми и видео, телевизия и радио, музика, книги и преса
- ▶ Творческите индустрии и дейности, чиито резултати са функционални, но които включват елементи от предишните два сфери, като дизайн, архитектура или реклама

Креативните индустрии са изцяло свързани с културата като концепция за изразяване.

Дефиницията на ЮНЕСКО гласи, че „културата трябва да се разглежда като съвкупност от отличителни духовни, материални, интелектуални и емоционални характеристики на обществото или социалната група и че тя включва, в допълнение към изкуството и литературата, начин на живот, начини на съвместен живот, ценностни системи, традиции и вярвания“ (ЮНЕСКО, 2001 г.).

На тази база, експертна група към Европейската комисия през 2008 г. определя четири основни критерия, които приложени кумулативно, характеризират „културните/креативните“ продукти и съответните индустрии:

1. **„Креативност“**, в смисъл на способността за създаване или изобретяване; сам по себе си този критерий не е достатъчен, тъй като всеки вид иновация предполага по дефиниция наличието на креативност, така че всяка индустрия, каквато и да е, би се квалифицирала като „творческа“, ако не се вземат предвид останалите 3 критерия
2. **„Интелектуална собственост“**, осигуряваща законност при използването на определени културни ценности, които лесно могат да станат обществено достояние, като музика през интернет, книги и филми; интелектуалната собственост се разделя на 2 категории: индустриална собственост и авторско право

3. **„Метод на производство“**, разчитащ на характеристиките на културната икономика: структура на разходите, възпроизводимост, принципа „никой не знае“ (никой не знае дали създаденият продукт ще намери публика или не), икономии от мащаба и прототипни свойства
4. **„Полезна стойност“**: по принцип стоките и услугите предоставят на потребителя два широки типа функции или стойности. Първата е техническата стойност, например дрехите като средство за предпазване от студа. Втората е „присъщата“ или „симво-

личната“ стойност, която се харесва на потребителя, защото определя лицето, което консумира продукта или услугата. Вътрешните или символичните ценности могат още да бъдат наречени културни ценности, произведени от културни дейности.

В заключение, креативните дейности са тези, които се фокусират върху производството на културни ценности.

Статистическата рамка на ниво ЕС първоначално разглежда креативните индустрии, дефинирайки 10 културни области и 6 функции.

Културни области и функции на креативните индустрии

Културни области	Функции
1. Артистични занаяти	1. Създаване
2. Архиви	2. Производство/публикуване
3. Архитектура	3. Разпространение/търговия
4. Аудиовизуални и мултимедийни продукти (филми, радио, телевизия, видео, звукозаписи, мултимедийни произведения, видеопрограми)	4. Запазване (опазване)
5. Библиотеки	5. Образование
6. Визуални изкуства (пластични изкуства, включващи архитектура, приложно изкуство, декоративно изкуство, фотография, дизайн и др.)	6. Управление/регулиране (публичните институции, които финансират, регулират и структурират културата)
7. Книги и преса	
8. Наследство (музеи, исторически места, археологически обекти, нематериално наследство)	
9. Реклама	
10. Сценични или изпълнителски изкуства (музика, танц, драма, комбинирани изкуства и други представления на живо)	

Източник: ESSnet-Culture TF1 (ESSnet-Culture report, 2012)

Креативни дейности, обхванати от структурната бизнес статистика и статистиката на бизнес демографията на ниво Европейски съюз

Впоследствие, тези области се детайлизират, като се определят кодове от КИД (класификация на икономическите дейности) 2008, които се използват за статистически цели на ниво ЕС.

NACE код	Наименование
Производство	
18	Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители
32.12	Производство на бижутерийни и подобни изделия от благородни метали
32.2	Производство на музикални инструменти
Търговия и дистрибуция	
47.61	Търговия на гребно с книги
47.62	Търговия на гребно с вестници и канцеларски стоки
47.63	Търговия на гребно с аудио и видео записи
Информация и комуникация	
58.11	Издаване на книги
58.13	Издаване на вестници
58.14	Издаване на списания и други периодични издания
58.21	Издаване на компютърни игри
59	Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика
60	Радио- и телевизионна дейност
63.91	Дейност на информационни агенции
71.11	Архитектурни дейности
74.1	Специализирани дейности в областта на дизайна
74.2	Дейности в областта на фотографията
74.3	Преводаческа дейност
77.22	Даване под наем на видеокасети и дискове
90	Артистична и творческа дейност
91	Други дейности в областта на културата

Източник: Евростат

Аудио-визуален сектор

Секторът на информационните медии и аудио-визуалният сектор в Европа¹ имат решаващо значение за информирането и развлечението на гражданите². Свободната, многообразната и динамичната медийна среда е от ключово значение за укрепване на отворените и демократични общества и за насърчаване на културното многообразие на Европа, която водеща сила в сферата на изкуството и културата.

Европейският медийен сектор обхваща различни предприятия, които създават и разпространяват съдържание, които споделят полезни взаимодействия и чиято стойност се основава на интелектуалната собственост.

Секторът до голяма степен се състои от малки и средни предприятия, въпреки че някои по-големи медийни гружества разполагат с достатъчен мащаб, за да включат медийни дейности в различни сектори и по веригата на стойността. Медийният сектор като цяло допринася за създаването на работни места и за растеж с оборот, надхвърлящ 3% от БВП³ на ЕС.

Съгласно данни на Евростат и други източници, общият оборот на аудио-визуалния сектор в ЕС възлиза на около 193 млрд. евро, от които 62 млрд. евро са генерирани от печата, информационните агенции, вестниците, списанията и периодичните издания.

Музикален сектор

Музикалният сектор е от съществена важност за опазване на културното многообразие на Европа и за укрепването на нейната конкурентоспособност, като е вторият по големина работодател сред културните и творческите индустрии в ЕС. Съставен е основно от малки и средни предприятия, много динамичен и иновативен е и има значителен потенциал за растеж.

Съгласно данни от 2018 г. за ЕС-28 (вкл. Великобритания), музикалната индустрия е отговаряла за близо 2 млн. работни места и е създала БВП в размер на близо 82 млрд. евро (66,3 млрд. евро без да се взема предвид Великобритания).

Броят на звукозаписните компании в ЕС-27 е бил около 5 700.

1 Включително печатна и онлайн преса, радио и аудио-визуални услуги, аудио-визуални развлечения (кино, телевизия, радио и видео стрийминг), както и видео игри и иновативни формати, като преживявания във виртуалната реалност.

2 Европейските медии в цифровото десетилетие: План за действие в подкрепа на възстановяването и трансформацията

3 Прогнози на Европейската комисия въз основа на данни на Евростат и други източници, включително Европейската аудио-визуална обсерватория, Statista.

Книги и книгоиздаване

Издателският сектор е една от най-големите креативни индустрии в Европа. Неговата обща пазарна стойност се оценява на 36-38 млрд. евро, като той осигурява заетост на повече от половин милион души (вкл. автори, книжарници, печатари, графични дизайнери и др.). Европейският сектор на книгоиздаването е богат и разнообразен, като годишно се издават по над 500 000 заглавия.

Много от европейските книги обаче не са достъпни за всички европейци. Основните причини са езиковата и географската разпокъсаност на пазарите и преобладаващият брой книги, написани на английски език, които представляват 80-90% от наличните преводи в Европа. Литературата на много европейски държави твърде рядко се превежда на други езици. В резултат на това, много европейски читатели нямат достъп до богатството и многообразието на европейската литература.

Архитектура

Архитектурата е хоризонтална област, т.к. осигурява подходящото равновесие между културните, социалните, икономическите, екологичните и техническите аспекти за целите на общото благо.

Според проучване на Съвета на архитектите в Европа, през 2018 г. общият брой на архитектите в ЕС-28 плюс Норвегия, Сърбия и Швейцария е бил около 562 000. Професията има следната структура според правната форма:

- ▶ 50-60% работят като независими архитекти
- ▶ 20-30% са обединени в дружества с ограничена отговорност
- ▶ 7-10% – в рамките на партньорства

Пазарът на архитектурни услуги в Европа през 2018 г. е възлизал на около 16,4 млрд. евро, като водещите пазари са били Германия (дял от 30,3%), Великобритания (13,8%), Италия (12,6%), Франция (5,6%) и Нидерландия (4,8%). Повече от половината от оборота в сектора идва от проектирането на частни къщи.

Сценични изкуства

Театърът и сценичните изкуства са от изключителна важност за Европа със своето разнообразие от форми, които надхвърлят езиковите бариери. И двете сфери имат значение както като форма на изкуство, така и като публично пространство за културно-политически диалог.

Обобщение

Общо за всички креативни сектори в ЕС (без кодове 90 и 91 по КИД 2008), над 1,2 милиона предприятия (дял от 5% от всички нефинансови предприятия) са генерирали над 158 милиарда евро добавена стойност (дял от 2,3% от общия на ЕС). Оборътът на културния сектор (общата стойност на продажбите на стоки и услуги) е възлизал на 402 милиарда евро, което се равнява на 1,5% от общия оборот, генериран от нефинансовите предприятия в ЕС. Въз основа на броя на предприятията дялът им е особено висок в Холандия (8,3%) и Швеция (8,1%). За разлика от тях, културните предприятия съставляват по-малко от 5% от нефинансовите предприятия в 12 държави от ЕС, като най-нисък дял е регистриран в Словакия (3,0%).

През 2019 г. Италия е регистрирала най-големия брой предприятия в сферата на креативните индустрии в ЕС (14,5% от общия им брой). Освен това, половината от всички подобни предприятия (50,4%) са били разположени в четири държави-членки – Италия, Франция, Германия и Испания. През същата година най-високият дял на добавената стойност по факторни разходи⁴, генерирана от предприятията от креативните индустрии в ЕС е регистриран в Германия (30% от общата за ЕС), следвана от Франция (18,7%) и Италия (10,8%). Заедно, тези три държави имат дял от 59,4% от общата добавена стойност, генерирана от културния сектор на ЕС през 2019 г. Същите три държави също имат най-значителни дялове в ЕС по отношение на оборота, като общо покриват дял от 57,4%.

⁴ „Добавена стойност по факторни разходи“ е стойността на произведената продукция, намалена със стойността на акцизите и разходите за оперативната дейност, без тези за персонала и за амортизация, и увеличена с приходите от финансираня (НСИ).

Креативните индустрии в България

Нормативна рамка

В България има разнообразна правна рамка, която покрива различните подсектори на креативните/културните/творческите индустрии.

Основополагащи правни актове са Закона за закрила и развитие на културата, Закона за културното наследство и Закона за авторското право и сродните му права. В допълнение, за повечето сектори има отраслови нормативни документи.

Креативните индустрии и националната правна уредба

Сектор на креативните индустрии	Законова рамка
Хоризонтална правна рамка, покриваща всички сектори	
Закон за закрила и развитие на културата, обн. ДВ. бр. 50 от 1 юни 1999 г.	
Закон за културното наследство, обн. ДВ. бр. 19 от 13 март 2009 г.	
Закон за авторското право и сродните му права, обн. ДВ. бр. 56 от 29 юни 1993 г.	
Секторни нормативни актове	
Артистични занаяти	Закон за занаятите, обн. ДВ. бр. 42 от 27 април 2001 г.
Архиви	Закон за националния архивен фонд, обн. ДВ. бр. 57 от 13 юли 2007 г.
Архитектура	Закон за камарите на архитектите и инженерите в инвестиционното проектиране, обн. ДВ. бр. 20 от 4 март 2003 г.
Аудиовизуални и мултимедийни продукти (филми, радио, телевизия, видео, звукозаписи, мултимедийни произведения, видеопрограми)	Закон за филмовата индустрия, обн. ДВ. бр. 105 от 2 декември 2003 г. Закон за радиото и телевизията, обн. ДВ. бр. 138 от 24 ноември 1998 г. Закон за електронните съобщения, обн. ДВ. бр. 41 от 22 май 2007 г.
Библиотеки	Закон за обществените библиотеки, обн. ДВ. бр. 42 от 5 юни 2009 г.
Визуални изкуства (пластични изкуства, фотография, дизайн)	Закон за промишления дизайн, обн. ДВ. бр. 81 от 14 септември 1999 г. Закон за марките и географските означения, обн. ДВ. бр. 81 от 14 септември 1999 г.
Книгоиздаване и преса	-
Наследство (музеи, исторически места, археологически обекти, нематериално наследство)	Закон за културното наследство
Реклама	-
Сценични или изпълнителски изкуства (музика, танц, драма, комбинирани изкуства и други представления на живо)	Закон за меценатството, обн. ДВ. бр. 103 от 23 декември 2005 г. Закон за творческите фондове, обн. ДВ. бр. 27 от 3 април 1973 г.

Закон за закрила и развитие на културата

Законът определя основните принципи и приоритети на националната културна политика, културните организации и органите за закрила на културата, на нейната национална идентичност и начините за подпомагане и финансиране на културната дейност и творци. Основните принципи на националната културна политика са:

1. Демократизъм на културната политика, свобода на художественото творчество и недопускане на цензура
2. Децентрализация в управлението и финансирането на културните дейности
3. Равнопоставеност на творците и на културните организации
4. Опазване и обогатяване на културно-историческото наследство, съхраняване на българския книжовен език, традиции и обичаи
5. Закрила на националната културна идентичност и културата на българските общности в чужбина
6. Насърчаване на културното многообразие при съхраняване единството на националната култура
7. Поощряване на културната индустрия и пазара на произведенията на изкуството и стимулиране на продуцентството в областта на културата
8. Откриване, подпомагане и обучение на млади таланти в областта на културата
9. Поощряване на дарителството, меценатството и спонсорството в областта на културата
10. Развитие и усъвършенстване на образованието в областта на изкуствата и културата

Законът урежда:

- ▶ Начина на работа на културните организации (държавни, общински, частни и със смесено участие) – такива, които осъществяват дейности по създаването, разпространяването и опазването на културните ценности
- ▶ Органите и организациите за закрила на културата
- ▶ Закрилата на националната културна идентичност и духовни ценности
- ▶ Източниците на финансиране:
 - Финансиране на държавните културни институти в областта на сценичните изкуства
 - Финансиране на държавни културни институти в областта на културното наследство и библиотечното дело
 - Финансово подпомагане на културата посредством Национален фонд „Култура“

Закон за културното наследство

Законът урежда опазването и закрилата на културното наследство на Република България. Съгласно закона, държавата осигурява закрилата на културното наследство⁵ независимо от местонахождението му.

Законът има за цел да създаде условия за опазване и закрила на „културното наследство“, устойчиво развитие на политиката по опазването му и да гарантира равен достъп на гражданите до културните ценности при спазване на следните принципи:

- Равнопоставеност на различните видове културно наследство при осъществяване на неговата закрила
- Децентрализация на управлението и финансирането на дейностите по опазване на културното наследство
- Публичност и прозрачност при управлението на дейностите по опазване на културното наследство

Съгласно закона, културно наследство са:

- Наземни, подземни и подводни археологически обекти и резервати
- Исторически обекти и комплекси
- Архитектурни обекти и комплекси
- Етнографски обекти и комплекси
- Образци на парковото изкуство и ландшафтната архитектура

⁵ „Културното наследство“ обхваща нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност.

- Природни ценности (образци), включително антропологични останки, открити при теренни проучвания, и останки на палеозоологията и култивирани растения
- Индустриално наследство
- Произведения на изящни и приложни изкуства
- Народни занаяти
- Документално наследство
- Аудио-визуално наследство
- Устна традиция и език
- Книжовни и литературни ценности
- Обичаи, обреди, празненства, ритуали и вярвания
- Музика, песни и танци
- Народна медицина
- Кулинарни и енологички традиции
- Народни игри и спортове

Законът описва правилата, свързани с:

- ▶ Националната система по опазване на културното наследство – държавните и общинските органи за управление и контрол на дейностите по опазване на културното наследство, музеите, културните организации по смисъла на Закона за закрила и развитие на културата, както и Светия синод на Българската православна църква и централните ръководства на другите регистрирани вероизповедания

► Нематериално културно наследство, обхващащо:

- Устни традиции и форми на изразяване, включително и езикът като носител на нематериално културно наследство
- Художествено-изпълнителско изкуство
- Социални обичаи, обреди и празненства
- Знания и обичаи, които се отнасят до природата и вселената
- Знания и умения, свързани с традиционните занаяти

► Материалното културно наследство, като според научната и културната област, към която се отнасят, недвижимите културни ценности са:

Археологически: материални следи за човешка дейност, неделими от средата, в която са създадени, които се идентифицират чрез археологически изследвания

Исторически: сгради, съоръжения, други структури и паметни места, свързани със забележителни исторически събития и личности

Архитектурно-строителни: сгради, съоръжения, конструкции, части или съчетания от тях, които имат историческа, естетическа, техническа, културно- и производствено-техническа, пространствена и функционална стойност

Художествени: произведения на изящните и приложните изкуства - неразделни елементи от пространствената среда, в която или за която са създадени

Урбанистични: обособими части от селищна територия и селищни образувания, чиито елементи са пространствено свързани и могат да се разграничат топографски

Културен ландшафт: съвкупността от пространствено обособени устойчиви културни напластявания, резултат от взаимодействие на човека и природната среда, характеризиращи културната идентичност на дадена територия

Парково и градинско изкуство: исторически паркове и градини от значение за развитието на паркоустройственото изкуство и наука

Етнографски: материални свидетелства за бит, занаяти, умения, обичаи и вярвания, които са свързани с пространствената среда

Културен маршрут: съвкупност от историческо трасе на традиционен път с включените към него обекти на недвижимото културно наследство и ландшафти

► Опазване на недвижимо културно наследство:

- Идентифициране
- Деклариране
- Предоставяне на статут на недвижима културна ценност
- Права и задължения на собствениците или ползвателите на недвижими културни ценности
- Териториалноустройствена защита
- Концесия върху недвижими културни ценности

► Опазване на движимото културно наследство:

- Издирване
- Идентификация и регистрация
- Колекции

- Права и задължения на собствениците и ползвателите на джвжими културни ценности
- Сделки с джвжими културни ценности
- Износ и временен износ на джвжими културни ценности
- Връщане на незаконно изнесени джвжими културни ценности национално богатство

- ▶ Археологическо културно наследство
- ▶ Консервация и реставрация на културни ценности

Закон за авторското право и сродните му права

Интелектуална собственост са творенията на човешкия ум – изобретения, литературни и художествени произведения, символи, имена и образи, използвани в търговията. Тя е разделена на два дяла:

- Авторско право, което включва литературни и художествени произведения като романи, поезия и пиеси, филми, музикални произведения, произведения на изкуството, като рисунки, картини, фотографии и скулптури, както и архитектурни произведения
- Индустириална собственост, която включва изобретения (патенти), търговски марки, промишлени образци и географски означения за произход, и др.

По-долу са разгледани спецификите на Закона за авторското право и сродните му права⁶, който урежда отношенията, свързани със създаването и разпространението на произведенията на литературата и изкуството.

⁶ Сродните на авторските права включват правата на изпълнителите върху техните изпълнения, правата на продуцентите върху звукозаписи и филми, както и правата на радио и телевизионните организации върху техните радио- и телевизионни програми.

Съгласно Закона за авторското право и сродните му права, обект на авторското право е всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма, като:

- ▶ Литературни произведения, включително произведения на научната и техническата литература, на публицистиката и компютърни програми
- ▶ Музикални произведения
- ▶ Сценични произведения – драматични, музикално-драматични, пантомимични, хореографски и други
- ▶ Филми и други аудио-визуални произведения
- ▶ Произведения на изобразителното изкуство, включително произведения на приложното изкуство, дизайна и народните художествени занаяти
- ▶ Реализирани произведения на архитектурата и приложени устройствени планове
- ▶ Фотографски произведения и произведения, създадени по начин, аналогичен на фотографския

- ▶ Одобрени архитектурни проекти, одобрени проекти по устройствено планиране, карти, схеми, планове и други, отнасящи се до архитектурата, териториалното устройство, географията, топографията, музейното дело и която и да е област на науката и техниката
- ▶ Графично оформление на печатно издание
- ▶ Кадастрални карти и държавни топографски карти

Обект на авторското право са също:

- ▶ Преводи и преработки на съществуващи произведения и фолклорни творби
- ▶ Аранжimenti на музикални произведения и на фолклорни творби
- ▶ Периодични издания, енциклопедии, сборници, антологии, библиографии, бази данни и други подобни, които включват две или повече произведения или материали

Обект на авторското право може да бъде и част от произведение, както и подготвителните скици, планове и други подобни. Автор е физическото лице, в резултат на чиято творческа дейност е създадено произведение.

Авторското право върху произведения на литературата, изкуството и науката възниква за автора със създаването на произведението.

Авторското право се закриля, докато авторът е жив и 70 години след неговата смърт. При произведения, създадени от двама и повече автори, срокът започва да тече след смъртта на последния преживял съавтор. При музикални произведения с текст и музикално-граматични произведения срокът изтича 70 години след смъртта на по-късно починалия измежду автора на музиката и автора на текста, независимо дали тези лица са посочени като съавтори, при условие че текстът и музиката са били създадени с цел да бъдат използвани заедно.

Авторското право върху филм или други аудио-визуални произведения продължава 70 години след смъртта на последния преживял измежду режисьора, сценариста, оператора, автора на диалога и автора на музиката, ако тя е била създадена специално за филма. За произведения, които се публикуват на томове, части, броеве или епизоди, срокът от 70 години се изчислява за всеки от тях поотделно.

Сроковете започват да текат от 1 януари на годината, следваща годината, в която е настъпила смъртта на автора или е създадено, съответно разгласено или публикувано произведението. След смъртта на автора, до изтичане на срока за закрила на авторското право неимуществените права се упражняват от наследниците на автора.

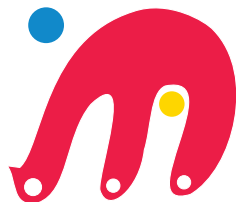
Авторът има изключителното право да използва създаденото от него произведение и да разрешава използването му от други лица. Авторът има право на възнаграждение за всеки вид използване на произведението и за всяко по-редно използване на същия вид.

Политики за подкрепа на креативните индустрии

Иновационна стратегия за интелигентна специализация

Иновационната стратегия за интелигентна специализация (ИСИС) е политически инструмент който се използва в Европейския съюз от програмния период 2014 – 2020 г. Тя представлява политическа концепция за подкрепа на регионалното приоритизиране в иновативни сектори, области или технологии чрез „процеса на предприемаческо откритие“, реализирайки по този начин подхода „отдолу-нагоре“, за да се разкрие в максимална степен това, което даден регион развива или би могъл да развива най-добре по отношение на своите научни и технологични гадености и икономически предимства.

ИСИС 2021 – 2027 г. награжда постиженията и опита, натрупан по време на разработването и изпълнението на ИСИС 2014 – 2020 г., фокусира усилията по няколко европейски и национални програмни и инвестиционни инструмента за постигането на стратегическата цел, а именно – преминаването на България от групата на „нововъзникващите иноватори“ в тази на „умерените иноватори“ като предпоставка за повишаване конкурентоспособността на българската икономика.

Интервенциите по ИСИС 2014 – 2020 г. са организирани в рамките на четири тематични области:

- ▶ Информатика и ИКТ
- ▶ Мехатроника и чисти технологии
- ▶ Индустрия за здравословен живот и биотехнологии
- ▶ Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии

ИСИС 2021 – 2027 г. дефинира пет тематични области, в които България разполага с конкурентно предимство и капацитет за интелигентна специализация и следва да насочи своите усилия към тяхното ускорено развитие:

- ▶ Информатика и ИКТ
- ▶ Мехатроника и микроелектроника
- ▶ Индустрии за здравословен живот, биоикономика и биотехнологии
- ▶ Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии
- ▶ Чисти технологии, кръгова и нисковъглеродна икономика (нова)

Творческите индустрии са локализиращи в няколко големи града в България, като в значителна част от общините са налице творчески предприятия. От голямо значение за тяхното бъдещо развитие е интензивното взаимодействие между секторите култура, спорт и туризъм и тяхната роля на двигател за икономическия растеж.

В рамките на тематична област „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“ приоритетни са следните подобласти:

● Креативни индустрии:

- Културните и творческите индустрии, вкл. дигитализация (архитектура, архивно дело и библиотекарство, артистично занаятчиство, аудио-визуални форми (филми, ТВ, видео игри и мултимедия), културно наследство, дизайн, вкл. моден дизайн, фестивали, музика, сценични и визуални изкуства, издателска дейност, радио)
- Компютърни и мобилни приложения и игри с образователен, маркетинг и/или развлекателен характер

● Рекреативни индустрии:

- Производство на стоки и съоръжения с пряко приложение в тези сфери (напр. национални (регионални) носии, велосипеди, стени за катерене и др. стоки и услуги за алтернативни и екстремни спортове и туризъм, костюми, декори, материали за исторически възстановки, специализирана екипировка и оборудване, печатни издания).

Тематична област „Нови технологии в креативните и рекреативните индустрии“ е избрана за приоритетна област на интелигентна специализация в 7 области на страната на ниво NUTS III (Благоевград, Велико Търново, Видин, Кюстендил, Ловеч, Перник и Шумен).

Проект на Стратегия за развитие на българската култура (2019 – 2029 г.)

Разработването на Стратегия за развитие на културата е в изпълнение на чл. 2а, ал. 1 от Закона за закрила и развитие на културата, съгласно който Министерският съвет по предложение на министъра на културата приема Национална стратегия за развитие на културата за срок от 10 години. Разработването на общ рамков документ за развитието на българската култура е свързано с нуждата от стратегическо планиране и управление във всички области на културата за определен период от време. По този начин, създаването на стратегията би позволило да се:

- Формулират дългосрочни програмни и управленски цели, както и цели на конкретни политики, заедно с желаните резултати
- Определят усилията и ресурсите, които трябва да бъдат разпределени
- Определят планови показатели, чрез които ще се измерва напредъкът по постигане на общите и конкретни цели за определен период от време
- Дадат възможност за прилагане на принципите за широко участие в управлението на културните процеси, което ще обедини вижданията и усилията на правителството, гражданското общество и всички заинтересованите страни в съвместна работа за постигане на обща визия на основата на споделени ценности

Проектът на стратегията, разработен от Министерство на културата си поставя за цел да посочи пътищата за развитието на

българската култура и отстояването на националната културна идентичност посредством:

- ▶ Реализирането на конкретни политики и програми, които насърчават всички културни процеси и субектите, свързани с тях
- ▶ Подкрепа на творчеството и създаване на условия за иновации
- ▶ Прилагане на авторско-правните норми
- ▶ Осигуряване на възможно най-широк достъп до съвременните и наследени от миналото културни постижения и в тази връзка условия за развитие на хората и извеждане на преден план на общи ценности

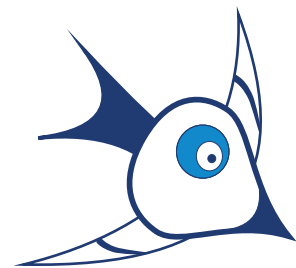
Проектът на стратегията съдържа следните части:

- ▶ Значение, цел и обхват
- ▶ Визия 2029
- ▶ Анализ на средата – институционална и правно-нормативна рамка, както и анализ по културни области (културно наследство, аудиовизия и медиуми, авторско-правна политика и др.)
- ▶ Приоритети, стратегически цели и пътищата за постигането им по културни области

- ▶ Изпълнение и финансови инструменти
- ▶ Мониторинг и оценка
- ▶ Очаквани резултати

Национална стратегия за малките и средните предприятия (2021 – 2027 г.)

Националната стратегия за малките и средните предприятия за 2021 – 2027 г. определя рамката на политиките за МСП. Визията ѝ е да се подкрепят българските малки и средни предприятия в усилията им да бъдат по-конкурентоспособни, дигитализирани, устойчиви и експортно ориентирани предприятия, които да произвеждат стоки и услуги с висока добавена стойност. Стратегията си поставя три основни цели:

- ▶ Повишена конкурентоспособност
- ▶ Специализация във високотехнологични производства и интензивни на знания услуги
- ▶ Регионално равенство

Дейностите в рамките на стратегията са разделени на 5 области на въздействие:

Област на въздействие 1:
Предприемачество

Област на въздействие 2:
Достъп до пазари

Област на въздействие 3:
Достъп до финансиране

Област на въздействие 4:
Дигитализация и умения

Област на въздействие 5:
По-добро регулиране

По отношение на креативните индустрии, Стратегията предвижда изпълнението на няколко конкретни мерки, като:

Мярка 1.5.

Подкрепа за занаятчийството, предприемачеството в селските райони и творческите индустрии, вкл. на регионално ниво

Мярка 4.

Подкрепа за дигитализацията на дейността на МСП от творческите индустрии

Сред националните и регионалните приоритетни сектори на Стратегията са включени някои, които попадат в обхвата на креативните индустрии.

Секторна специализация

(високотехнологични услуги с интензивно използване на знания):

J59: Производство на филми и телевизионни предавания, звукозаписване и издаване на музика

J60: Радио- и телевизионна дейност

M71: Архитектурни и инженерни дейности; технически изпитвания и анализи

Регионална специализация:

C18: Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители

J58: Издателска дейност

Концепцията за цифрова трансформация на българската индустрия (Индустрия 4.0)

Концепцията е приета в средата на 2017 г., като нейната задача е да създаде рамка, в която ще се съсредоточат усилията за подпомагане на българската икономика, за да се адаптира и да приеме активна позиция към новите глобални технологични и социално-икономически процеси, предизвикани от технологичните нововъвеждания, обединени от понятието „Индустрия 4.0“. Според нейните автори, приемането на Концепцията ще позволи разработването на конкретни политики и мерки за цифровизиране на реалната икономика и производствения сектор. Също така, очакванията са, че този програмен документ ще допринесе за създаването на условия за координиране на политиките, инструментите и механизмите в различните ресорни министерства в съответствие с политиките на Европейския съюз в тази област.

Основна цел на Концепцията е да се създадат предпоставки за модернизирване, автоматизиране и конкурентно позициониране на българската икономика в средносрочен до дългосрочен план (2017 – 2030 г.).

Визията на Концепцията е „Към 2030 г. България да се разпознава като регионален център на цифровата икономика чрез внедряване на продукти, технологии, бизнес модели и процеси от Индустрия 4.0“.

Данни за културата в България през 2022 г.

Културни институции

Музеи

Към 31.12.2022 г. в страната функционират 186 самостоятелни музея, регистрирани съгласно Закона за културното наследство, като по тематичен обхват 97 от тях са общи, а 89 – специализирани (вкл. художествени галерии). През 2022 г. движимите културни ценности, формиращи Националния музеен фонд, са 7 804 000 фондови единици и в сравнение с 2021 г. техният брой се увеличава със 180 000 (2,3%).

Цифровизирани са 463 000 фондови единици, което е с 11 000 повече спрямо предходната година. Посещенията в музеите през 2022 г. са 4 001 000 и съпоставени с 2021 г. се увеличават с 37,2%. В дните със свободен вход са осъществени 13,6% от посещенията (545 000). Регистрирано е и увеличение на посещенията на чужденци в музеите – с 272 000, или със 75,6% спрямо предходната година.

Сценични изкуства

През 2022 г., в действащите 72 театъра в страната са организирани 13 193 представления, посетени от 1 712 000 зрители, като спрямо 2021 г. представленията и посещенията се увеличават съответно с 24,4 и 48,3%. Средният брой посетители на едно представление е 130 и се увеличава с 41 спрямо предходната година. Разпределението на театрите по вид и реализирани постановки през 2022 г. е следното:

- 37 драматични театри с 5 616 представления
- 19 куклени театри с 4 769 представления
- 7 драматично-куклени театри с 1 689 представления
- 7 оперни и балетни театри с 840 представления
- 2 оперетни театъра с 279 представления

През 2022 г. в страната са развивали дейност 53 музикални колектива – 6 филхармонии, 21 професионални ансамбъла за народни песни и танци и 26 оркестъра. Представленията на тези колективи се увеличават със 72,0% спрямо 2021 година.

Библиотеки

През 2022 г. броят на библиотеките с фонд над 200 000 библиотечни единици нараства спрямо предходната година с 2 бр. Общият им фонд се състои от 36 528 000 библиотечни документа – книги и продължаващи издания (вестници, списания, бюлетини и др.), като в структурата му с най-висок дял са книгите – 54,3% (19 825 000 бр.), следвани от другите библиотечни документи (аудио-визуални, електронни, графични и картографски издания, микроформи, патенти и стандарти) – 28,9% (10 571 000 бр.), и продължаващите издания – 16,8% (6 132 000 бр.).

Регистрираните читатели са 314 000, което е с 42% повече в сравнение с предходната година, а посещенията се увеличават с 23,1% и достигат 3 778 000. Заетият библиотечен фонд е 5 247 000 библиотечни единици.

Аудио-визуална дейност

Аудио-визуалната дейност включва филмовото производство, дейността на кината, както и радио- и телевизионната програмна дейност.

Филмово производство

През 2022 г. са произведени общо 98 пълнометражни, късометражни и среднометражни филма, в това число 38 за кинорежата, 58 за телевизията и 2 за други цели. Произведените пълнометражни филми са 24 (18 игрални, 5 документални и 1 анимационен). Произведените късометражни и среднометражни филми са 74 (включващи 9 сериала с общо 320 епизода), от които 15 игрални, 48 документални и 11 анимационни.

Кина

В края на 2022 г. кината в страната са 85 бр., а киноекраните – 227 бр., като броят им се увеличава съответно с 9 и 6 спрямо 2021 г. Мултиплексите (стационарни кина с 8 и повече екрана) са 11 и в тях са осъществени 57,4% от всички прожекции и 63,2% от посещенията.

През 2022 г. в сравнение с предходната година прожекциите в кината се увеличават с 43,1%, а посещенията – с 59,0%. Най-голям е броят на кината в Югозападния район – 26 бр. с 120 000 прожекции, посетени от 1 893 000 зрители. В гр. София са функционирали 17 кина със 74 екрана, в които са прожектирани 1 994 филма.

Радиопрограмна дейност

През 2022 г. в страната са функционирали 73 регистрирани и лицензирани радиооператора, излъчили 603 000 часа радиопредавания, което е с 31 800 часа по-малко в сравнение с 2021 г. Най-голям е дялът на излъчените музикални предавания – 62,4%, следвани от новините (бюлетини, коментари, спортни новини и прогнози за времето) – 8,7%.

Телевизионна програмна дейност

През 2022 г. в страната са функционирали 112 регистрирани и лицензирани български телевизионни оператора, което е с 16 по-малко от 2021 г. Телевизиите с наземно разпръскване и тези по кабел и сателит са излъчили програми с обща продължителност 778 200 часа, или с 9,6% по-малко в сравнение с 2021 г.

Читалищна дейност

Народните читалища са традиционни самоуправляващи се български културно-просветни сдружения в населените места, които изпълняват и гържавни културно-просветни задачи. Към края на 2022 г. действащите читалища на територията на Република България са 3 319 бр., от които 665 (20,0%) са в градовете, а 2 654 (80,0%) в селата. В сравнение с 2017 г., броят на читалищата намалява с 2 бр. Членовете на читалищата са 261 342, като спрямо 2017 г. броят им намалява с 11 637, или с 4,5%.

През 2022 г., в работещите читалища са налични следните услуги:

- ▶ 3015 читалища (90,8% от всички читалища) имат действащи библиотеки
- ▶ 2426 (73,1%) читалища имат зала за представления, като средно една зала разполага с 205 места за зрители
- ▶ 1670 читалища (50,3%) предлагат услуги за ползване на компютър с достъп до интернет за потребители

През 2022 г. от читалищата са организирани общо 75 512 културни и творчески прояви. Най-голям е броят на организирани от читалищата празненства и фестивали – 25 230, следван от честванията на бележити дати и годишнини – 22 300. Читалищата организират още:

- ▶ Представяния и обсъждания на книги
- ▶ Кино и видеопоказ
- ▶ Събори
- ▶ Подгържат уредени музийни сбирки

Обхват на креативните индустрии в България

Видове креативни индустрии

Архитектура, включително дейности по вътрешно обзавеждане и ландшафт дизайн

Визуални изкуства – графика и илюстрация, живопис и стенопис, керамика и порцелан, плакат, скулптура (вкл. изработването на триизмерни обекти и инсталации), стъклото в изкуството и дизайна, сценичен дизайн

Дизайн – вътрешен, комуникационен и продуктов

Занаяти – художествени занаяти, в т.ч. творчески дейности по създаване на декори, костюми и др.

Издателска дейност – книгоиздаване, периодични издания (вестници, списания) и полиграфия, литература

Изпълнителски изкуства⁷ – танц (балет, съвременни танци и др.), театър (вкл. куклен театър), опера, оперета и мюзикъл, музика на живо (концерти) – съвременна музика (рок, джаз, поп и т.н.), класическа музика и др., перформанс⁸ – смесица между живопис, музика, танц, театър и т.н. (вкл. улично изкуство, боди арт и др.)

Компютърни игри

7 Базирани на действия, изпълнени в реално време от артистите или други участници. Включва четири основни елемента: време, пространство, тяло и присъствие на артистите.

8 Интердисциплинарна форма на артистичен изказ, обединяваща в себе си изразните средства на всички изкуства във всякакви комбинации.

Културно наследство (вкл. музеи, галерии и библиотеки) – материално културно наследство, нематериално културно наследство, вкл. фолклор, народни художествени занаяти и свързани с тях традиционни знания

Мога

Музика – произведения с и без текст, звукозаписна индустрия

Радио и телевизия

Реклама

Софтуер и електронни публикации

Филми и видео производство (вкл. анимация) – производство на филми и други аудиовизуални произведения и продуцентска дейност

Фотография – художествена, рекламна и информационна фотография

Въпреки че на пръв поглед секторите са много различни, между тях съществуват връзки на почти всички равнища от веригата на стойността – има преплитане на равнище творчество между автори, композитори, визуални творци, дизайнери, продуценти, сценаристи и писатели. На производствено равнище връзките между телевизия, филми, визуално изкуство и видеоигри са опосредствени. Дигиталните технологии укрепват тези връзки и ускоряват сътрудничеството и кооперирането между тях, както и водят до непрекъснато разширяване на обхвата на креативните индустрии.

Идентификация на креативните индустрии в България по кодове на икономическа дейност (КИД 2008)

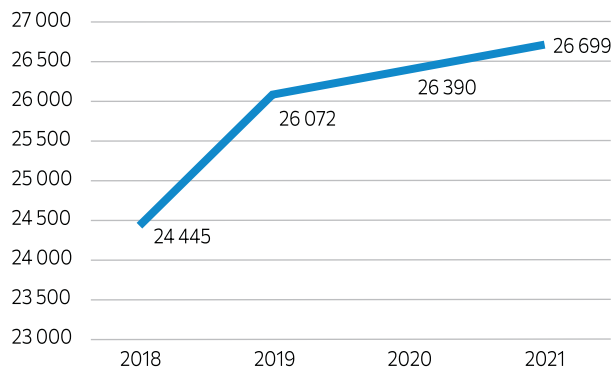
- 18.11 Печатане на вестници
- 18.12 Печатане на други издания и печатни продукти
- 18.13 Предпечатна подготовка
- 18.14 Подвързване и подобни дейности, свързани с печатането
- 18.20 Възпроизвеждане на записани носители
- 32.12 Производство на бижутерийни и подобни изделия от благородни метали
- 32.13 Производство на бижута имитация
- 32.20 Производство на музикални инструменти
- 32.40 Производство на игри и детски играчки
- 58.11 Издаване на книги
- 58.13 Издаване на вестници
- 58.14 Издаване на списания и други периодични издания
- 58.19 Друга издателска дейност
- 58.21 Издаване на компютърни игри
- 58.29 Издаване на други програмни продукти
- 59.11 Производство на филми и телевизионни предавания
- 59.12 Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)
- 59.13 Разпространение на филми и телевизионни предавания
- 59.14 Прожектиране на филми
- 59.20 Звукозаписване и издаване на музика
- 60.10 Създаване и излъчване на радиопрограми
- 60.20 Създаване и излъчване на телевизионни програми

- 71.11 Архитектурни дейности
- 73.11 Дейност на рекламни агенции
- 74.10 Специализирани дейности в областта на дизайна
- 74.20 Дейности в областта на фотографията
- 74.30 Преводаческа дейност
- 85.52 Неформално обучение в областта на културата
- 90.01 Изпълнителско изкуство
- 90.02 Спомагателни дейности, свързани с изпълнителско изкуство
- 90.04 Експлоатация на зали за представления
- 90.03 Творческа дейност в областта на литературата и изкуствата
- 91.01 Дейност на библиотеки и архиви
- 91.02 Дейност на музеи
- 91.03 Опазване и стопанисване на културно-исторически паметници и места

Общ брой на предприятията в креативните индустрии в България, 2018 – 2021 г. (брой)

Източник: НСИ

Близо 88% от предприятията в креативните индустрии в България осъществяват дейност в следните 10 кода на икономическа дейност:

Топ 10 на българските предприятия в креативните индустрии по брой, 2018 – 2021 г.

№	Код	Наименование	2018	2019	2020	2021
1	73.11	Дейност на рекламни агенции	2 839	2 806	2 760	2 733
2	71.11	Архитектурни дейности	2 347	2 354	2 306	2 270
3	74.10	Специализирани дейности в областта на дизайна	1 007	1 119	1 178	1 277
4	74.30	Преводаческа дейност	1 248	1 270	1 231	1 222
5	74.20	Дейности в областта на фотографията	963	1 059	1 028	1 016
6	18.12	Печатане на други издания и печатни продукти	747	741	726	746
7	59.11	Производство на филми и телевизионни предавания	556	604	595	606
8	59.12	Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	361	408	401	437
9	90.01	Изпълнителско изкуство	410	431	426	428
10	90.02	Спомагателни дейности, свързани с изпълнителско изкуство	434	465	429	414

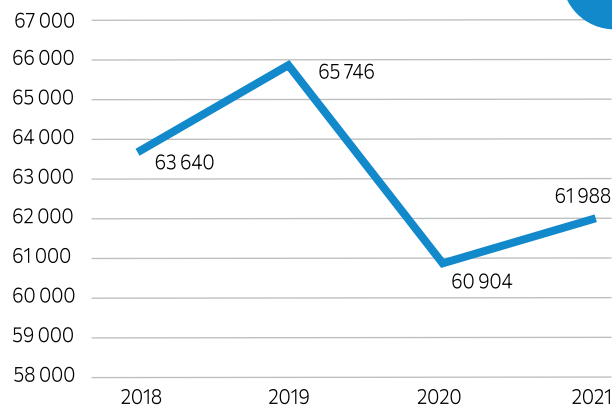
Източник: НСИ

Броят на заетите в креативните индустрии в България през 2021 г. е бил 61 988 души, отбелязвайки спад в сравнение с 2018 г. и известно възстановяване след кризисната 2020 г., белязана от възникването на пандемията от Covid-19.

Брой на заетите лица в предприятията в креативните индустрии в България, 2018 – 2021 г.

Най-много работни места осигуряват предприятията, осъществяващи дейност в 10 кода на икономическа дейност.

Източник: НСИ

Топ 10 на българските предприятия в креативните индустрии по брой на заетите лица, 2018 – 2021 г.

№	Код	Наименование	2018	2019	2020	2021
1	18.12	Печатане на други издания и печатни прогукти	8 476	8 456	7 712	7 964
2	73.11	Дейност на рекламни агенции	8 030	8 164	7 000	7 090
3	71.11	Архитектурни дейности	4 379	4 562	4 432	4 535
4	32.40	Производство на игри и детски играчки	2 831	2 842	2 877	2 690
5	59.11	Производство на филми и телевизионни предавания	2 875	2 467	2 269	2 381
6	74.10	Специализирани дейности в областта на дизайна	1 767	1 925	1 972	2 125
7	60.20	Създаване и излъчване на телевизионни програми	2 419	2 356	2 222	2 070
8	74.30	Преводаческа дейност	2 202	2 141	2 052	2 020
9	59.12	Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	1 344	1 425	1 358	1 436
10	72.40	Дейности в областта на фотографията	1 514	1 618	1 429	1 401

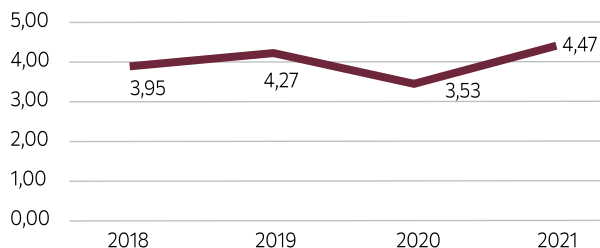
Източник: НСИ

Нетните приходи от продажби на креативните индустрии в България (2021 г.) са в размер на 4,47 млрд. лева. В сравнение с 2018 г., показателят бележи ръст от 13,3%.

Източник: НСИ

Около 3,7 млрд. лева или 83% от нетните приходи от продажби на креативните индустрии в България се генерират от предприятия с дейност в 10 кода на икономическа дейност.

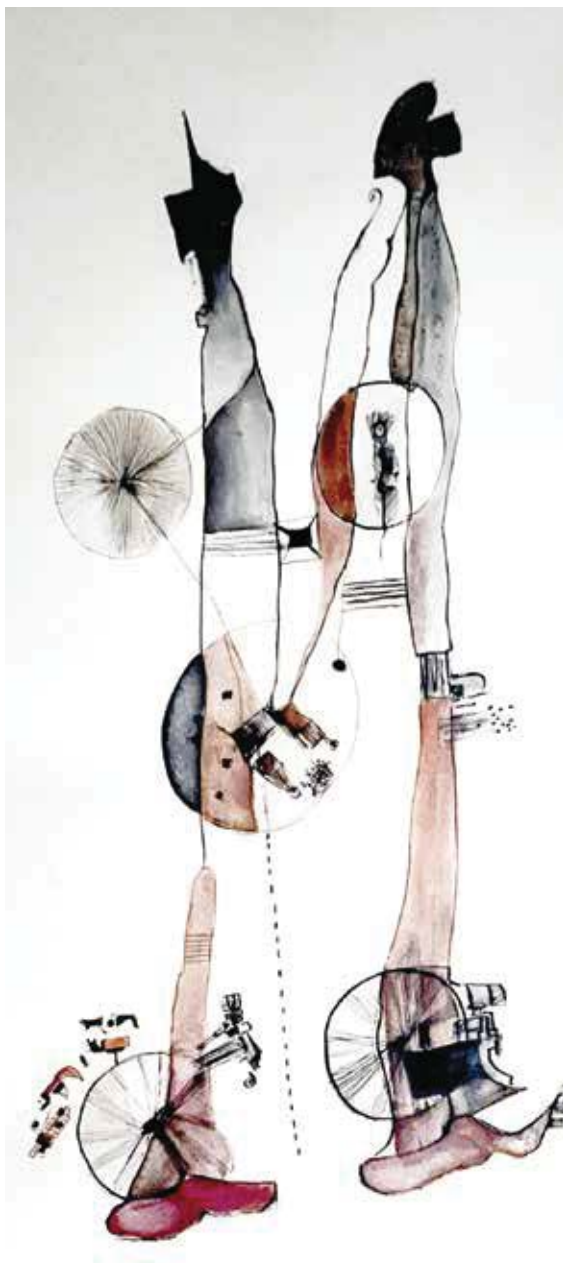
Нетни приходи от продажби на предприятията в креативните индустрии в България (млрд. лева), 2018 – 2021 г.

Топ 10 на българските предприятия в креативните индустрии по нетни приходи от продажби (хил. лв.), 2018 – 2021 г.

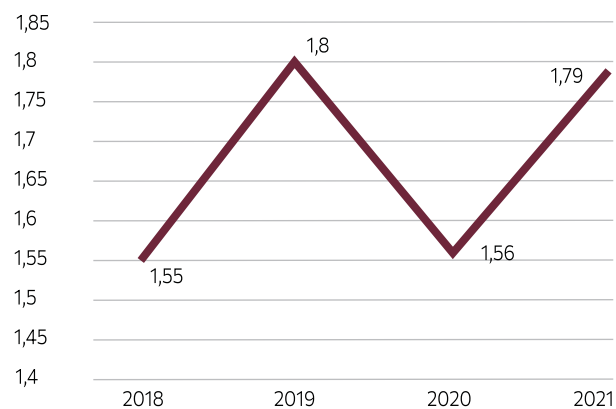
Източник: НСИ

№	Код	Наименование	2018	2019	2020	2021
1	73.11	Дейност на рекламни агенции	803 799	763 341	661 027	829 440
2	18.12	Печатане на други издания и печатни продукти	660 902	731 495	639 262	744 667
3	60.20	Създаване и излъчване на телевизионни програми	464 990	507 582	494 097	558 290
4	32.40	Производство на игри и детски играчки	445 051	561 655	340 386	464 457
5	71.11	Архитектурни дейности	207 013	222 982	218 790	259 737
6	59.11	Производство на филми и телевизионни предавания	201 103	203 607	129 041	226 088
7	58.29	Издаване на други програмни продукти	77 704	87 682	87 383	148 706
8	59.12	Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	101 462	123 265	95 337	146 180
9	58.11	Издаване на книги	201 103	203 607	129 041	127 655
10	74.10	Специализирани дейности в областта на дизайна	88 696	99 324	91 712	114 745

Добавената стойност по факторни разходи на креативните индустрии в България през 2021 г. достига близо 1,79 млрд. лева, възстановявайки достигнатите равнища преди настъпването на пандемията. За сравнение, през 2018 г. показателят има стойност от 1,55 млрд. лева.

Добавена стойност по факторни разходи на предприятията в креативните индустрии в България (млрд. лева), 2018 – 2021 г.

Източник: НСИ

Изследваните кодове на икономическа дейност, при които се регистрира най-висока добавена стойност по факторни разходи на предприятията, са десет.

Топ 10 на българските предприятия в креативните индустрии по добавена стойност по факторни разходи (хил. лв.), 2018 – 2021 г.

№	Ког	Наименование	2018	2019	2020	2021
1	18.12	Печатане на груги издания и печатни продукти	248 457	292 385	269 868	280 067
2	73.11	Дейност на рекламни агенции	227 328	232 883	213 956	254 688
3	60.20	Създаване и излъчване на телевизионни програми	188 214	218 558	233 264	251 674
4	32.40	Производство на игри и детски играчки	246 355	326 063	178 758	238 838
5	71.11	Архитектурни дейности	98 787	110 396	110 928	123 365
6	59.12	Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	56 268	66 697	52 897	79 889
7	59.11	Производство на филми и телевизионни предавания	57 889	61 014	42 998	56 228
8	74.10	Специализирани дейности в областта на дизайна	39 436	46 804	44 108	54 443
9	58.11	Издаване на книги	28 607	35 827	48 475	48 231
10	58.29	Издаване на други програмни продукти	38 703	46 654	49 536	46 172

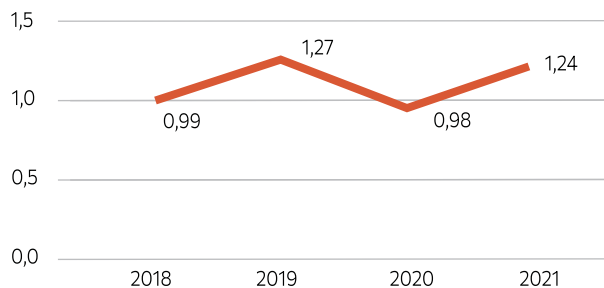
Източник: НСИ

Износът на креативните индустрии в България през 2021 г. достигна 1,24 млрд. лева, като 78% от тях се генерират от 10 сектора.

Износ на българските предприятия от сектора на креативните индустрии (млрд. лева), 2018 – 2021 г.

Източник: НСИ

При данните за износа през наблюдавания период ясно личи настъпването на пандемията от Covid-19, като през 2020 г. обемът на износа пада до нивата от 2018 г., но се наблюдава възстановяване още през следващата 2021 г., когато почти се достигат нивата от най-успешната от гледна точка на показателя година (2019 г.).

Топ 10 на българските предприятия в креативните индустрии по обем на износа (хил. лв.), 2018 – 2021 г.

№	Код	Наименование	2018	2019	2020	2021
1	32.40	Производство на игри и детски играчки	376 599	444 871	265 104	316 726
2	73.11	Дейност на рекламни агенции	19 833	25 432	29 287	232 290
3	18,12	Печатане на други издания и печатни продукти	128 024	200 572	139 802	161 303
4	59.11	Производство на филми и телевизионни предавания	81 467	78 021	40 267	99 168
5	60.20	Създаване и излъчване на телевизионни програми	..	117 951	84 846	92 204
6	59.12	Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	27 978	48 997	45 131	64 248
7	58.21	Издаване на компютърни игри	9 981	19 277	27 432	40 408
8	58.29	Издаване на други програмни продукти	35 237	39 415	43 473	37 143
9	74.30	Преводаческа дейност	26 803	31 146	34 273	36 555
10	74.10	Специализирани дейности в областта на дизайна	26 610	26 610	31 829	36 193

Източник: НСИ

Регионалният анализ на данните очаквано показва значителен превес на област София-град, следвана от другите големи областни центрове Пловдив, Варна, Бургас и Стара Загора.

Интересна тенденция се откроява в област Благоевград, която при наличието на по-малък брой предприятия в креативните индустрии постига по-високи

резултати по отношение на другите изследвани показатели, а именно нетни приходи от продажби, добавена стойност по факторни разходи и износ. Съответно, областта има по-високи показатели от Бургас и Стара Загора, като с основание може да бъде поставена на 4-то място след столицата София, Пловдив и Стара Загора.

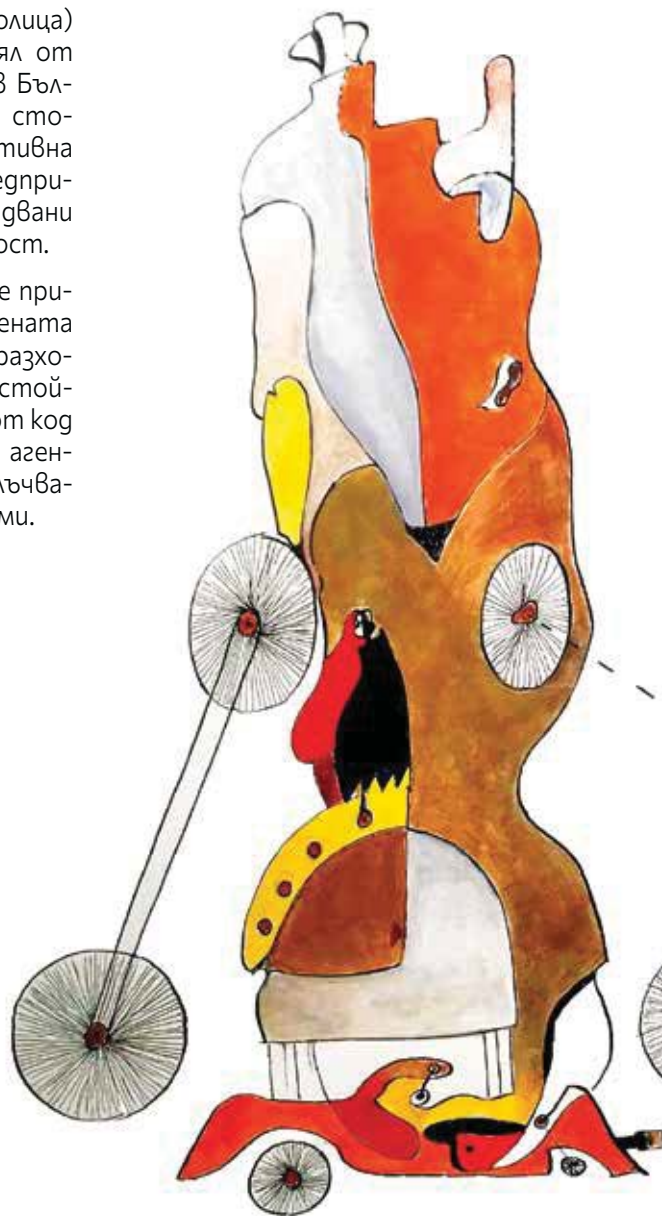
Основни икономически показатели на предприятията в креативните индустрии в България по области, 2021 г.

№	Област	Фирми (брой)	Приходи (хил. лв.)	Заети (брой)	Добавена стойност (хил. лв.)	Износ (хил. лв.)
1	София-град	10 999	3 369 908	31 234	1 126 109	775 364
2	Пловдив	2 418	303 170	5 473	109 967	91 995
3	Варна	2 335	138 805	3 915	68 635	34 751
4	Бургас	1 605	69 593	2 371	31 510	8 506
5	Стара Загора	942	42 743	1 580	17 998	111
6	Благоевград	851	104 566	1 286	34 174	13 804
7	Русе	626	25 681	1 061	10 067	1 476
8	Велико Търново	522	26 822	988	11 625	0
9	Хасково	505	7 730	640	3 669	0
10	Плевен	478	15 021	673	7 264	0
11	Софийска	400	47 543	1 005	18 012	2 217
12	Пазарджик	395	23 230	873	9 779	181
13	Сливен	364	11 726	594	4 735	0
14	Перник	359	12 419	483	6 609	1 744
15	Добрич	355	5 366	431	2 441	0
16	Шумен	355	6 056	463	2 977	0
17	Габрово	282	20 263	462	8 890	1 143
18	Кърджали	262	7 511	356	3 119	0
19	Ямбол	250	4 180	323	1 925	0
20	Кюстендил	241	11 778	407	4 913	0
21	Враца	232	3 630	312	1 856	74
22	Ловеч	215	3 856	260	1 840	0
23	Разград	186	6 373	270	2 012	0
24	Търговище	176	2 101	221	1 962	0
25	Смолян	174	3 879	242	1 674	0
26	Силистра	162	4 048	229	1 685	0
27	Монтана	154	2 885	201	1 285	0
28	Видин	59	940	70	471	0

Източник: НСИ

Област София-град (столица) концентрира най-голям дял от креативните индустрии в България. Също така, само в столицата като административна област функционират предприятия от всички 35 изследвани кода на икономическа дейност.

По отношение на нетните приходи от продажби, добавената стойност по факторни разходи и износа, с най-високи стойности са предприятията от код 73.11 Дейност на рекламни агенции и 60.20 Създаване и излъчване на телевизионни програми.

Основни икономически показатели на предприятията в креативните индустрии в област София-град*, 2021 г.

№	Код	Сектор	Фирми (брой)	Приходи (хил. лв.)	Заети (брой)	Добавена стойност (хил. лв.)	Износ (хил. лв.)
1	73.11	Дейност на рекламни агенции	1 646	724 031	5 199	209 597	201 063
2	60.20	Създаване и излъчване на телевизионни програми	64	534 307	1 610	238 854	..**
3	18.12	Печатане на други издания и печатни продукти	286	374 261	3 711	149 142	53 347
4	32.40	Производство на игри и детски играчки	18	371 763	241 050
5	59.11	Производство на филми и телевизионни предавания	506	222 040	2 233	54 098	98 424
6	71.11	Архитектурни дейности	1 211	184 199	2 808	85 971	28 927
7	58.29	Издаване на други програмни продукти	71	137 598	728	37 547	..
8	59.12	Технически дейности, свързани с производство на филми и телевизионни предавания (постпродукция)	362	126 849	1 303	69 910	60 234
9	58.11	Издаване на книги	303	114 071	1 032	43 406	3 903
10	74.10	Специализирани дейности в областта на дизайна	709	74 260	1 150	32 024	17 795
11	58.14	Издаване на списания и други периодични издания	138	58 832	768	27 551	3 360
12	59.13	Разпространение на филми и телевизионни предавания	52	53 702	153	10 831	..
13	74.30	Преводаческа дейност	582	47 668	1 061	26 914	23 041
14	58.13	Издаване на вестници	52	45 170	..	19 699	2 358
15	59.20	Звукозаписване и издаване на музика	141	40 092	262	10 398	21 928
16	90.02	Спомагателни дейности, свързани с изпълнителско изкуство	277	30 223	449	9 344	5 331
17	60.10	Създаване и излъчване на радиопрограми	26	27 286	365	10 407	..
18	59.14	Прожектиране на филми	11	26 433	120	4 363	..

№	Код	Сектор	Фирми (брой)	Приходи (хил. лв.)	Заети (брой)	Добавена стойност (хил. лв.)	Износ (хил. лв.)
19	90.01	Изпълнителско изкуство	266	21 092	412	6 622	1 872
20	18.11	Печатане на вестници	4	17 997	..	4 532	0
21	74.20	Дейности в областта на фотографията	356	16 453	514	8 280	1 772
22	90.03	Творческа дейност в областта на литературата и изкуствата	180	12 839	244	5 773	4 474
23	58.21	Издаване на компютърни игри	18	7 710	112	5 141	..
24	32.12	Производство на бижутерийни и подобни изделия от благородни метали	69	3 212	120	970	..
25	85.52	Неформално обучение в областта на културата	69	2 078	84	860	0
26	32.13	Производство на бижута имитация	34	1 040	46	440	..
27	91.02	Дейност на музеи	7	962	7	..	0
28	91.03	Опазване и стопанисване на културно-исторически паметници и места	13	868	30	39	0
29	90.04	Експлоатация на зали за представления	9	186	7	62	0
30	32.20	Производство на музикални инструменти	3	48	3	..	0
31	18.14	Подвързване и подобни дейности, свързани с печатането	32	3 609	..
32	18.20	Възпроизвеждане на записани носители	8	934	..
33	91.01	Дейност на библиотеки и архиви	32	..
34	58.19	Друга издателска дейност	198	..	679	..	6 160
35	18.13	Предпечатна подготовка	83	..	233	5 764	..

Източник: НСИ

Бележка:

* Подредбата на икономическите сектори е в низходящ ред по размера на нетните приходи от продажби

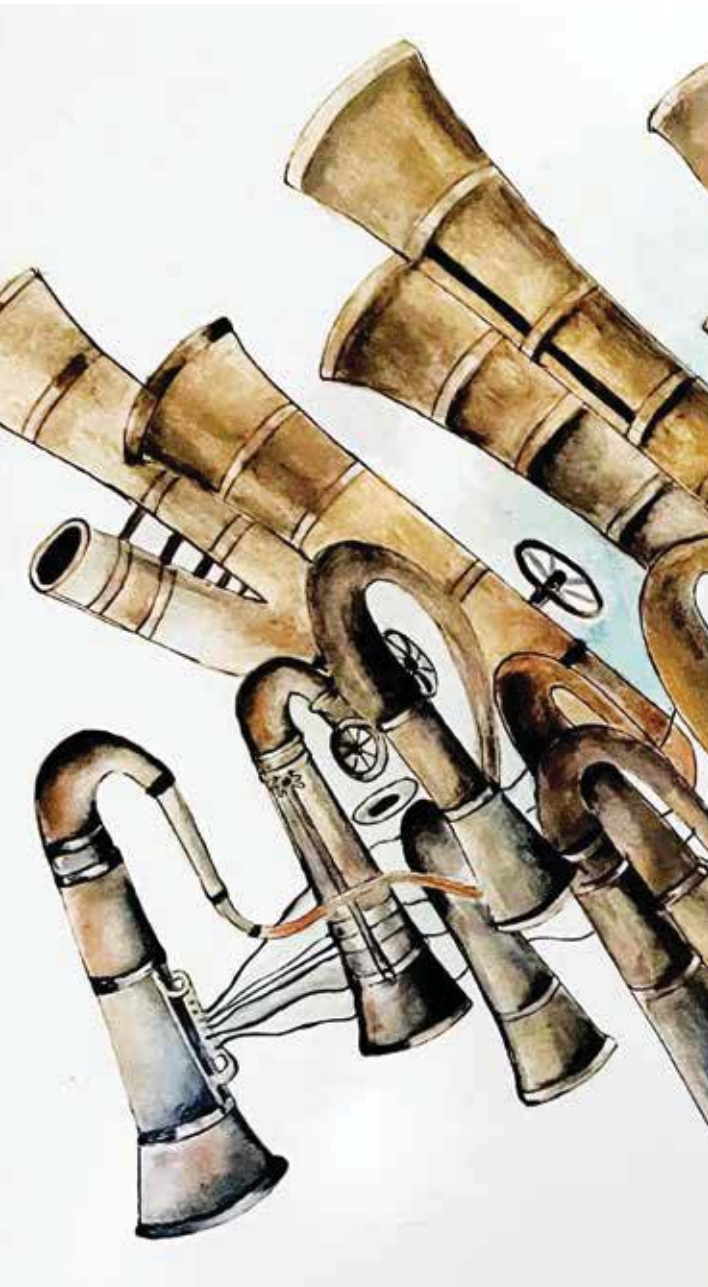
*,,.. – конфиденциални данни съгласно методологията на НСИ

Изводи за развитието на сектора на креативните индустрии в България

- 1) Културните и творческите индустрии, обединени под общото наименование „креативни индустрии“ включват всички сектори в Европейския съюз, чиято дейност се основава на културни ценности или групи индивидуални или колективни творчески форми на изразяване
- 2) Креативните индустрии са важни за осигуряване на непрекъснатото развитие на обществото и са в основата на творческата икономика. Те генерират значително икономическо богатство и се основават на знанията, индивидуалните творчески способности и таланти
- 3) Креативните индустрии са от решаващо значение за споделеното чувство за европейска идентичност, култура и ценности
- 4) От икономическа гледна точка, креативните индустрии регистрират растеж над средния и създават работни места, особено за младите хора, като същевременно водят до укрепване на социалното сближаване
- 5) В Европейския съюз се насърчава създаването на екосистема, подкрепяща творците, специалистите в областта на културата и творчеството и европейското съдържание
- 6) Фокус в подпомагането на сектора е поставен върху цифровизацията, която създава нови и иновативни възможности за изкуството и културата от гледна точка на достъпа, изразяването, опазването, разпространението и потреблението, както и върху развитието на статистиката в областта на културата, която подкрепя разработването на основани на факти политики на европейско и национално равнище
- 7) Културата и свободата на творчеството имат фундаментално значение за Европейския съюз и за неговите граждани за укрепването на нашите демокрации и ценности, за развитието на нашето въображение, за просперитета на нашите общества, за жизнеността на нашите местни общности, за качеството на нашата жизнена среда и за благосъстоянието на хората
- 8) Креативните индустрии имат ключова роля за оформянето на общо наследство, дават общи отправни точки за утрешната култура и са от съществено значение за непрекъснатото процъфтяване на европейското културно многообразие

- 9) За да се опазва културното наследство, да се насърчава достъпа до него и да продължи създаването, продуцирането и разпространението на нови и оригинални произведения, които допринасят за културното многообразие, е важно в тясно сътрудничество със самия сектор да се проучи как да се определят, опазват и популяризират нашите стратегически културни ценности
- 10) Стратегическите културни ценности включват, наред с другото, способности за независимо създаване, продуциране, разпространение и представяне на културно съдържание и произведения, включително тяхната материална и нематериална собственост, например собственост на каталози или студиа (филмови, телевизионни или художествени студиа), които често се подпомагат с публично финансиране
- 11) От съществено значение е да се стимулира създаването и растежа на силни и конкурентоспособни европейски предприятия в областта на културата и творчеството от всякакъв мащаб, които са в състояние да се конкурират с глобалните участници като цяло, и по-специално на пазарите, на които ЕС има конкурентно предимство, както и на възникващите нови пазари, като например разширената и виртуалната реалност, видеоигрите или изкуствения интелект, например когато той се използва в подкрепа на продуцирането на културни и творчески произведения и достъпа до тях
- 12) Необходимо е провеждането на цялостна оценка на въздействието на системата от нормативни актове в България, засягаща сектора на креативните индустрии и извършването на обосновани промени в тях за повишаване на ефективността на правната рамка

Източници на информация

1. European Statistical System Network on Culture, Final Report, 2012 г.
2. CCS Ecosystems. Flipping the odds. Financing, Innovation, Entrepreneurship and wider Ecosystem support for Cultural and Creative Sectors. Conference conclusions, European Union, 2020
3. European Statistical System Network on Culture, Final Report, 2012, ESSnet-Culture project co-financed by the European Commission (EUROSTAT Grant Agreement n°10401.2008.002-2009.35)
4. Mapping the Creative Value Chains, A study on the economy of culture in the digital age, EC, Directorate-General for Education and Culture, 2017
5. Национален статистически институт
6. Регламент (ЕС) № 1295/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г. за създаване на програма „Творческа Европа“ (2014 – 2020 г.)
7. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите. Европейските медии в цифровото десетилетие: План за действие в подкрепа на възстановяването и трансформацията, COM/2020/784 final
8. European Parliament. Report on a coherent EU policy for cultural and creative industries (2016/2072(INI)), 30.11.2016

Браншови организации на креативните индустрии в България

Сектор	Представителна организация
Архитектура	Камара на архитектите в България, https://kab.bg Съюз на архитектите в България, https://bularch.eu
Визуални изкуства (графика и илюстрация, живопис и стенопис, керамика и порцелан, скулптура и гр.)	Съюз на българските художници https://sbh.bg
Дизайн	Асоциация на интериорните дизайнери в България https://aidb.bg
Занаяти	Национална занаятчийска камара www.facebook.com/TheNationalChamberofCrafts
Издателска дейност	Съюз на издателите в България, https://sib.bg
Изпълнителски изкуства (танц, театър, перформанс и гр.)	Съюз на артистите в България, https://uba.bg
Мога	Асоциация на българските модни дизайнери https://abmdbg.com
Музика	Съюз на българските музикални и танцови дейци https://ubmd.bg
Радио и телевизия	Асоциация на българските радио- и телевизионни оператори www.abbro-bg.org
Реклама	Българска асоциация на комуникационните агенции www.baca.bg
Софтуер и електронни публикации	Българска асоциация на софтуерните компании (БАСКОМ) https://basscom.org Българска асоциация по информационни технологии (БАИТ) www.bait.bg
Филми и видео производство (вкл. анимация)	Съюз на българските филмови дейци www.filmmakersbg.org Асоциация на филмовите и телевизионните продуценти http://aftp.bg
Фотография	Асоциация на професионалните фотографи https://photographers.bg

Българска асоциация по информационни технологии (БАИТ)

БАИТ е най-голямата представителна и влиятелна браншова организация в сферата на ИКТ в България. Създадена е през 1995 г., като в нея пряко членуват над 100 компании, за които работят повече от 16 000 специалисти и генерират годишен оборот от около 4% от БВП на България. Компаниите покриват целия ИКТ спектър – софтуер, хардуер, телекомуникации, системната интеграция, финтех, интернет доставчици, IoT, разработчици на игри, киберсигурност и др.

В БАИТ членуват компании, които допринасят за развитието на креативните индустрии, като разработват информационни системи и мобилни приложения с образователен, маркетинг и развлекателен характер, създават виртуална реалност с приложения в различни индустрии, сред които туристическата (напр. създават модели на музеи и забележителности), отбранителната, образованието, медицината, компютърните игри и др. Разработват графичен и уеб дизайн, информационни системи

в сферата на рекламната, издателската и медийната индустрии.

БАИТ защитава общите интереси на ИТ индустрията, като активно работи за изграждането на цифровото общество у нас, за развитието на българската ИКТ индустрия, ИКТ кадрите и на ИКТ пазара като цяло. Организацията води диалог с правителството за въвеждане на ИКТ в образованието от първи клас, промяна на учебните програми в университетите, като се отчетат нуждите на ИКТ бизнеса, увеличаване на приема на студенти за ИКТ специалностите и други.

Други важни за ИКТ бранша теми, по които БАИТ работи, са: дигитална трансформация, Индустрия 4.0, e-privacy & security, авторското право и сродните му права, електронно гласуване, образование и подготовката на кадри и др.

ЗА КОНТАКТИ: гр. София 1040,
бул. „Драган Цанков“ 36, Интерпрег, офис 339Б,
тел. 02 946 15 13, e-mail: bait@bait.bg, www.bait.bg

Асоциация на българските модни дизайнери (АБМД)

АСОЦИАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ
МОДНИ ДИЗАЙНЕРИ

Създадена през 2020 г., в АБМД членуват над 50 организации, училища и творци. Основната цел на Асоциацията е да подпомага и да популяризира творчеството на българските дизайнери на облекла, обувки, платове и аксесоари. Целите на АБМД са:

- ▶ Да съдейства за повишаване на авторитета на модните дизайнери и развитието на тяхната дейност
- ▶ Да насърчава развитието на образованието и талантите, свързани с развитието на модния дизайн
- ▶ Да работи за обединяването на българските и европейските дизайнери

Фокус в работата на Асоциацията е активно взаимодействие с порастващи с доказан потенциал и желание за развитие в областта на творческите професии. От есента на 2022 г., към АБМД има Център за социална справедливост, в който се организират ежемесечни теоретични и практически ориентирани семинари. Според избраната тема, мероприятията се провеждат на различно място, за да могат младежите да бъдат поставени в реална творческа и работна среда, което ще им даде усещане за значимост и ще ги запознае с възможностите за личностна реализация чрез изкуството.

ЗА КОНТАКТИ: гр. София 1618,
ул. „Ястребец“ №9А, тел. 0897 978 558,
е-мейл: abmd.eu@gmail.com, <https://abmdbg.com>

Асоциация на професионалните фотографи (АПФ)

АПФ е създадена през 2016 г., като фокусира своята дейност върху обединението, защитата и опазването на авторските и трудовите права на професионалните фотографи в България. Асоциацията гарантира на ползвателите на фотографски изображения, че членовете ѝ са високкоквалифицирани специалисти и че представяните от тях услуги са на необходимото ниво. Членовете на АПФ са фотографи, разполагащи с необходимите технически знания и умения, за да извършват качествени фотографски услуги срещу достойно заплащане на положения труд.

Основната цел на АПФ е обединение на професионалните фотографи в единна организация, която да играе ролята на представляващ орган за гилдията. По този начин, тя може да дефинира и подпомага решаването на проблемите, както и да съблюдава опазването на интересите на фотографите.

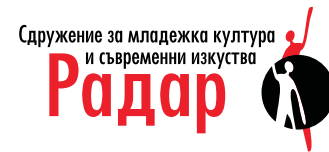
Основните направления, по които работи АПФ, са защитата на интелектуалната собственост в областта на фотографията и представянето на българските професионални фотографи в България и чужбина.

От 2018 г., АПФ е пълноправен член на Федерацията на европейските професионални фотографи (FEP) и представлява България в европейската фотографска общност.

АПФ има реализирани редица изложби в страната и чужбина, организира фотографски пленери, разходки и конференции. Организацията дава становища по казуси, свързани с фотографската професия и авторското право.

ЗА КОНТАКТИ:
е-мейл: office@photographers.bg
www.photographers.bg

Сдружение за младежка култура и съвременни изкуства „Радар“

Сдружението е регистрирано през юни 2004 г. за осъществяване на дейност в обществена полза. То е наследник на Проект „Графити – гласове от улицата“, функциониращ от началото на 2002 г. Основна цел на Сдружението е да фокусира общественото внимание върху творческия потенциал на младите хора в България и да спомогне за тяхната по-силна социална ангажираност.

Цели на Сдружението:

- ▶ Да подпомага развитието на съвременното българско изкуство, както и професионалната реализация на занимаващите се със съвременно изкуство
- ▶ Да насърчава развитието на нови форми в съвременното изкуство, като графити, музика, танци, литература, компютърни изкуства и др.
- ▶ Да насърчава толерантността и положителната нагласа на обществото към нестандартните форми на изкуство и неговите създатели
- ▶ Да подпомага даровити деца и младежи, занимаващи се със съвременно изкуство и да създава възможности за тяхната публична изява
- ▶ Да насърчава и подпомага развитието на творческите заложи в етнически и малцинствени групи, както и на лица в неравностойно социално положение

По-важни проекти,

изпълнени от Сдружението в периода от 2003 до 2020 г.:

- ▶ Проект №BG05SFOP001-2.009-0117 „Повишаване на гражданското участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на политики и законодателство в областта на националната памет“ (4.01.2019 г. – 4.12.2020 г.), финансиран от оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ
- ▶ Проект „_The Spot/_МЯСТО“ (2017 г.), финансиран от сдружение „BG Бъди активен“, целящ да преобрази 10 градски пространства в различни градове в България и да ги превърне в предпочитано от младите хора място за дейности на открито
- ▶ Sprite Graffiti Fest – от 2003 г. до 2014 г.
- ▶ Sofia Ring Graffiti Fest (2014 г.), Sofia Ring Mall
- ▶ Проект „Галерии на открито“ (2012 г.), финансиран от Национален фонд „Култура“, Програма „Публики“
- ▶ Montana Графити Фест 2010 (2010 г.), Паметника пред НДК – София
- ▶ Графити и байк фест „Рискувай с мярка“ (2010 г.), Южния парк – гр. София
- ▶ Проект „Първо градско училищно първенство по рисуване на графити 2009 г.“ (2009 г.), съ-финансиран по Програма „Спортни, младежки и детски дейности“ към Постоянната комисия за децата, младежта, спорта и туризма към Столичен общински съвет
- ▶ Проект „Подпомагане развитието на младите творци в сферата на креативните индустрии“ (2005 г.) по Програмата за младежки дейности 2004 – 2005 г. на Министерство на младежта и спорта

Сдружението е победител в националния етап на конкурса Европейски награди за насърчаване на предприемачеството 2012 г., организиран от Европейската комисия и Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, с проект „Sprite Graffiti Fest“.

